

**Minna
Rytisalo**

**Tommi
Kinnunen**

WSOY

**HUOKAUKSIA
LUOKASTA**

**Minna Rytisalo
Tommi Kinnunen**

HUOKAUKSIA LUOKASTA

**WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI**

© MINNA RYTISALO, TOMMI KINNUNEN JA WSOY 2023

ISBN 978-951-0-48986-4

PAINETTU EU:SSA

Kollegoille

Kuusamossa 22.2.2022

Hei Tommi!

Lähdit juuri. Toit tullessasi muistikirjan ja konvehteja, tarjosin sinulle laskiaispullia ja pistaasipähkinöitä. Emme ole tavanneet vielä niin monta kertaa, että olisin muistanut: sinulle teetä, siihen sokeria. On etelän hiihtolomaviikko, siksi olet käymässä lapsuudenkodissasi, siksi minun perheeni oli koulussa ja töissä. Talossa viipty innostuneen keskustelun kaiku. Puhuimme paljon ja harkitsimme tätä: mitä jos kirjoittaisimme yhdessä?

Meitä yhdistää moni asia. Tämä koillismaalainen pikkukaupunki on minun nykyinen ja sinun entinen kotisi. Olemme melkein samanikäisiä perheellisiä ihmisiä ja lukion äidinkielenopettajia. Myös kirjailijuus yhdistää meitä, ja tuntuukin luontevalta jatkaa keskustelua kirjoittamalla. Lupasin aloittaa. Aloitan heti, päivämäärä on niin sopiva. Tänään avioituvilla on kaunis häpäpäivä. Pakkasaurinko värjää kodin seinän iltapäivänkeltaisella niin että melkein alan uskoa kevääseen, elämään ja uusiin alkuihin.

Se usko on nimittäin ollut vähissä. Tämäkin meitä yhdistää, ja siksi juuri me olemme sopivat analysoimaan

koulumaailmaa. Luokasta ja opettajien kahvihuoneesta käsin asiat näkee eri silmin kuin hallinnosta, järjestöstä tai politiikasta, ja uskon, että meidän yhteensä viisikymmenvuotinen kokemuksemme on aika painava. Siksi olen iloinen, että päätimme tehdä tämän yhdessä. Olemme olleet aitiopaikalla todistamassa, mitä on ikävien ja surullisten koulumaailmaa ja opetustyötä koskevien uutisten taustalla ja mitkä syyt ovat johtaneet PISA-tulosten ja ylioppilaskokeiden arvosanojen romahdukseen.

Niin. Opettajat uupuvat. Työn mielekkyys on kadonnut ja kuormitus kasvanut. Kuusi kymmenestä opettajasta harkitsee alanvaihtoa. Lukiolaiset väsyvät ja masentuvat. Nuorten mielenterveysongelmat lisääntyvät. Etäopetus eriarvoistaa. Viisitoistavuotiaista 13 prosentilla on heikko lukutaito. Varsinkin pojat ovat syrjäytymisvaarassa tämän takia. Perustaitoja ei ehditä opettaa. Sanavarasto kapenee. Lukutaito on selviytymistaito mutta sitä ei enää ole.

Olemme kumpikin ottaneet asioihin kantaa myös julkisesti. Minä olen pitänyt lukutaidon romahdusta ja kieli- taidon merkitystä esillä kaikkialla, minne on pyydetty. Sinä olet kertonut omasta uupumuksestasi ja sen syistä jopa valtakunnan päälehdessä.

Minulla on sama diagnoosi, mutta olen ollut liian väsynyt puhumaan siitä. Sen sijaan olen elänyt

pitkittänyt maailmastavetäytymisvaihetta ja ollut kuin kroonistunut Eino Leinon runon puhuja: *Rotkoni rauhaan kuin peto kuoleva hiivin*. Lähimpäni tietävät, miten paljon tarvitsen yksinoloa, mutta olen vetäytynyt kaikkialta ja kaikkien seurasta koko ajan. En ole jaksanut mitään – muuta kuin tehdä töitä, koska niistä olisin viimeisenä luopunut. Hyvin nurinkurista, eikö vain, mutta ehkä myös tuttua?

Työterveyslääkäri totesi vakavan työuupumukseni kaksi vuotta sitten tammikuussa. Silloin korona oli vasta kaukainen uhka ja maailma vielä helppo ja selkeä. En ottanut diagnoosia vakavasti enkä todellakaan suostunut masennustestiin, koska en tuntenut itseäni masentuneeksi. Ennemmin raivostutti. Tuntui, että isojen rakenteiden ongelmasta tehdään yksilön ongelma, joka yksilön pitäisi hoitaa, jotta hän jaksaisi palvella rakenteita.

Ärsytti myös se, että Suomessa uupumus on vain sivudiagnoosi, kuten tiedät. Sairauslomaan tarvitaan jotain muuta: masennusta, ahdistusta, unettomuutta. Näistä viimeinen on minulle vanha tuttu, mutta sairauslomalle en missään tapauksessa suostunut – kuka minun työni olisi silloin tehnyt? Abien viimeiset kurssit olivat menossa, preppaukset odottivat. Missään tapauksessa en voinut jättää opiskelijoitani pulaan.

Heräilen vieläkin jatkuvasti aamuöisin. Viime yönä valvoin kahdesta kuuteen. Ehkä se näkyi päällepäin. En

ymmärrä, miten olen tässä kunnossa pystynyt töihin. Olen marssinut luokkaan ja opettanut, arvioinut töitä ja osallistunut kokouksiin, keskustellut ja kannustanut, ja jos on ollut hyvä tuuri, seuraavana yönä olen nukkunut.

Kun tulit tänne konvehtirasiasi kanssa, en ollut ehtinyt pestä lattiaa. Tavallisesti pesen, jos joku tulee käymään. Sanoinkin tästä ääneen, muka vitsikkäästi mutta oikeasti häveten. Yritän opetella sanomaan tiukalle vaativalle itsessäni ei. Pitäisi opetella ottamaan rennommin, sen ohjeen olen saanut moniaalta. Neuvominen – se on helppoa, mutta jos työhön liittyvät rakenteet väsyttävät ihmisen puolikuoliaaksi, ei yksinkertainen hölläyskäsky jaksa edes naurattaa.

Diagnoosin jälkeen otin vastaan kaiken avun, mitä työterveydestä sain. Lopulta suostuin myös masennustestiin. Sain lievät pisteet. Kävin läpi lyhytterapian, neuvottelin tilanteestani rehtorin ja työterveyslääkärin kanssa, jatkoin töitä, ja sitten alkoi etäopetus. Alkuun vähän jopa innostuin siitä, se oli niin erilaista ja tuuletettiin joitain käsityksiäni opettamisesta. Pidin siitä, miten keksin ratkaisuja teknisiin ongelmiin ja miten eri tavalla lähelle opiskelijoita pääsin, kun näin heidät kotonaan – jos he suostuivat avaamaan kameroitaan. Sitä ei tapahtunut usein.

En palautunut kesälläkään. Koko seuraavan syksyn makasin kaikki illat peiton alla enkä edelleenkaan jaksa-

nut mitään muuta kuin käydä töissä. Kärtysin perheelle ja podin siitäkkin huonoa omaatuntoa. Olin hirvittävän kuormittunut. Seuraavan talven etäopetusjakso oli viimeinen niitti. Sen jälkeen työterveyslääkäri sanoi minun olevan työkyvytön, ja siinä vaiheessa oli pakko uskoa. Olin antanut kaikkeni. Sairauslomani kesti lukuvuoden kuusi viimeistä viikkoa, ja samaan aikaan aloitin psykoterapian. Sitten tuli kesä, ja kesän jälkeen jäin virkavapaalle. Uusi masennustesti näytti keski-vaikeasti punaista. Olen oppikirjaesimerkki siitä, miten uupumus aiheuttaa masennusta ja ahdistusta. Tämä on inhottava tieto, tiedän sen. Yhtä tuskallinen on se fakta, että uupumuksesta toipuminen kestää vuosia.

Virkavapaalla olen kirjoittanut kirjaa ja tuskailut rooli- ja identiteettikysymysten kanssa. Olen ollut opetustyössä kohta 25 vuotta. Olen rakastanut työtäni. Nuoret ihmiset ovat minusta ihania. Olen saanut opettaa asioita, joista olen itse ollut kiinnostunut, ja raottaa ovia maailmoihin, jotka ovat olleet minulle tärkeitä. Olen opettanut näkemään sanojen taakse ja nauttimaan huolellisesti valituista ilmaisuista. Olen jakanut pääsylippuja aikuiseen maailmaan ja ladannut reput täyteen taitoja ja tietoja, mutta ehkä nämä metaforat riittävät. Olen aina sanonut olevani onnekas, koska opetan koulun kivointa ja maailman tärkeintä ainetta, mutta viime vuosina olen joutunut kyseenalaistamaan käsityksiäni.

Minusta ei ehkä enää ole tähän, mutta se ei ole minun syyntä. Koulu ei ole enää sitä mitä se oli. Eräs kokenut kollega sanoi kerran, että voi kun olisi vielä nuori opettaja. Olisi helppoa, kun ei tietäisi muusta eikä osaisi haikailla, millaista opetustyö ennen oli. Kun äsken pöydän ääressä sanoit olevasi vanhanaikainen mutta helvetin pätevä jääri, sinua vastapäätä istui toinen samanlainen. Tiedämme liikaa. Muistamme liikaa. Näemme sen jatkumon, joka toi tähän päivään. Osaamme eritellä hyvin selkeästi, mikä kaikki on mennyt pieleen.

Tommi, oikeasti, tämä on järkyttävää: me olemme alle viisikymppisiä ja äskeisen keskustelumme perusteella jo vähintään puolivalmiita siirtymään eläkkeelle tai muihin hommiin. Olen jopa miettinyt, miten fysiikkani kestäisi vaikkapa siivoustyötä, koska sitä täällä meillä päin ainakin sesonkiaikoina riittää. Jos joku kysyisi minulta ammatinvalintasuosituksia, kehottaisin pysymään kaukana koulumaailmasta, ja tämä on hirveää, koska kyyninen opettaja on vaaraksi nuorisolle. Miten näin voi käydä? Pitääkö tästä syyttää itseään ja omaa takakireää luonnettaan – eivät kaikki uuvu, ja neljä kymmenestä opettajasta EI harkitse alanvaihtoa – vai pitäisikö kääntää katse suurempiin järjestelmiin kaiken taustalla?

Nyt on helmikuu. Syksyyn ja uuden lukuvuoden alkuun on enää henkäys, enkä minä tiedä, pystynkö

palaamaan luokkaan. Ensi kuussa olen luvannut olla valvomassa ylioppilaskirjoituksia. Meidän koulussa valvojistista on aina vähän pula, joten käyn koululla kokeilemassa, miltä siellä oleminen tuntuu. Onneksi myös talven aikana työstämäni käsikirjoitus etenee. Sinullakin taitaa olla hyvä tilanne seuraavan kirjasi kanssa. Niin, meillä kummallakin on myös tämä toinen työ, mutta puhutaan siihen liittyvistä ajatuksista myöhemmin.

Peloista ja epävarmuuksista huolimatta leikin joka päivä ajatuksella, että irtisanoutuisin. Pompottelen tätä vaihtoehtoa mielessäni kuin ilmapalloa, ja se on kevyt ja ihana.

Voi hyvin.

Minna

Terävää ajatuksenvaihtoa koulumaailman muutoksista.

Huokauksia luokasta koostuu noin vuoden aikana käydystä kirjeenvaihdosta, jossa päällimmäisenä aiheena on suomalaisen koululaitoksen nykytila. Kinnunen ja Rytisalo kirjoittavat opettamisen ihanuudesta, siitä kuinka hienoa on raottaa ovia kielen ja kirjallisuuden maailmaan ja nähdä kuinka nuoret löytävät omat vahvuutensa. Työtä varjostavat kuitenkin rakenteelliset haasteet: sekä opettajien että oppilaiden uupuminen ja mielenterveysongelmat, joiden taustalla ovat opetussuunnitelman, ylioppilastutkintolautakunnan ja korkeakoulujen vaatimukset sekä jatkuva uudistusten kierre.

Peilattaessa ajatuksiaan he myös avautuvat toisilleen ja lukijalle, tarjoavat ratkaisuja, kertovat kirjailijantyöstä, maailmantilaan kohdistuvista huolista – ja vähän myös koirista ja omenapuista.

Tommi Kinnunen (s. 1973, Kuusamo) ja **Minna Rytisalo** (s. 1974, Sodankylä) ovat molemmat arvostettuja ja palkittuja kaunokirjailijoita – ja lukion äidinkielenopettajia. Molemmat ovat saaneet diagnoosin työuupumuksesta.

	 9 789510 489864	
www.wsoy.fi	84.2	ISBN 978-951-0-48986-4